

Besteksbeoordeling RAW-bestek

(Versie oktober 2025)

Datum bespreking:

Organisatie:

Contactpersoon:

RAW-bestek / RAW-raamovereenkomst:

Contactpersoon CROW:

Ondersteunende websites:

1. Op onze website staat veel informatie op het gebied van RAW. www.raw.nl

Hier zijn ondersteunende documenten, nieuwe en in ontwikkeling zijnde RAW-teksten, informatie over actuele onderwerpen op RAW gebied e.d. te vinden.

2. Voor onze RAW-helpdesk kunt u terecht op onze website www.raw.nl

3. U kunt uw vraag ook direct stellen via het helpdeskformulier of via e-mail: helpdesk@crow.nl

4. Voor een aantal veel gestelde vragen hebben we een antwoord gepubliceerd op onze website via

5. In onze **RAWeetjes** hebben we een aantal veel gestelde vragen voorzien van een uitgebreid antwoord. De RAWeetjes zijn digitaal beschikbaar via www.raw.nl

6. Een **voorbeeldbestek** (digitaal gratis) is beschikbaar via onze website (RAW cursusbestek). Het RAW cursusbestek geeft voorbeelden, toelichtingen en handige weetjes over verschillende onderwerpen.

7. Via de online kennismodule 'Contracteren' (<http://kennisbank.crow.nl/kennismodule>) heeft de bestekschrijver de beschikking over (onder andere) de **Handleiding RAW**. Voor een aantal omschreven werkzaamheden is het zinvol deze handleiding te gebruiken. Zie opmerkingen bestek. Voor de kennismodule is een abonnement/licentie vereist waarna deze via 'Mijn CROW' beschikbaar is. De meeste organisaties hebben een dergelijk abonnement voor één of meerdere gebruikers.

Opmerkingen op het bestek

Onderstaande codering met bijbehorende aanwijzingen en opmerkingen zijn terug te vinden in de papieren versie van het gecontroleerde bestek. Alleen de gemarkeerde/omcirkelde opmerkingen zijn van toepassing op het bestek.

Algemene opmerkingen

code	Aanwijzing / opmerking	Toelichting
1.	In afwijking van de afgesproken verdeling van risico's en verantwoordelijkheden van contractpartijen.	Dit is in strijd met de uitgangspunten van de RAW-systematiek en met de algemene voorwaarden van de RAW-systematiek, opgenomen in de Standaard RAW Bepalingen. De evenwichtige samenhang van de bepalingen in de RAW-systematiek (inclusief de UAV 2012) dient zoveel mogelijk ongewijzigd te blijven. Partijen in de bouw hebben zich aan deze evenwichtige verdeling geconformeerd. Eventuele afwijkingen van dit stelsel dienen zorgvuldig te worden afgewogen. Zie de Handleiding RAW deel 00.2 en RAWeetje <i>'Is een inschrijver tijdens de aanbestedingsprocedure verplicht te waarschuwen voor fouten of omissies in het RAW-bestek?'</i> Zie ook RAWeetje <i>'Wat zijn de uitgangspunten van de RAW-systematiek?'</i>
2.	Er is een andere versie van de Standaard RAW Bepalingen van toepassing verklaard en/of een verouderde versie van de bestekmaakprogrammatuur is gebruikt.	Gebruik van de laatst vastgestelde en uitgegeven versie van de RAW-systematiek is volgens de Algemene Voorwaarden voor het gebruik van de RAW-systematiek verplicht.
3.	Er is afgeweken van de bepalingen in de UAV.	Afwijken van de UAV is in beginsel af te raden. Zie de opmerkingen onder 1. Er is niet uitdrukkelijk afgeweken van de UAV zoals bedoeld in paragraaf 2 lid 1 van de UAV. Afwijking bijvoorbeeld als volgt formuleren: "In afwijking van paragraaf ... van de UAV ...". Let op: Volgens de Gids Proportionaliteit is afwijken van de UAV in beginsel niet toegestaan, tenzij project specifieke redenen daartoe aanleiding geven. Afwijkingen dienen dan in de aanbestedingsstukken deugdelijk te worden gemotiveerd. Zie de Gids Proportionaliteit, voorschrift 3.9C

4.	Algemene inkoopvoorwaarden zijn van toepassing verklaard.	Het 'van toepassing verklaren' van regelgevende documenten past niet binnen de RAW-systematiek en brengt risico's met zich mee. De bestekschrijver dient specifieke eisen en bepalingen over te nemen in het bestek en te toetsen aan de UAV en de Standaard. Afwijkingen kunnen het beste nadrukkelijk worden benoemd. In bepaalde gevallen kan worden verwezen naar publicaties door middel van teksten als "werken overeenkomstig...", 'dienen....in overeenstemming te zijn met....'. De betreffende publicatie dient met de overige stukken te worden meegeleverd aan de (potentiele) inschrijvers. Naast vaak geconstateerde risico's (tegenstrijdigheden in het contract b.v.) zien we vaak dat het 'van toepassing verklaren' leidt tot: - Afwijking van de RAW-systematiek (zie de RAW-uitgangspunten en de overige punten in dit document, b.v. het verplicht opnemen van resultaatsverplichtingen voor werkzaamheden). - Afwijking van afgesproken verdeling van risico's en verantwoordelijkheden (zie punt 1) - Afwijking van de UAV 2012 (zie punt 2) Zaken zijn veelal al (beter) geregeld in wetgeving, de UAV, de Standaard etc. (zie punten 3 t/m 6)
5.	Volgt uit wetgeving	Regelen, wat elders al geregeld is, is overbodig.
6.	Is al geregeld in het ARW 2016	Dit kan tot tegenstrijdigheden leiden en dit kan daarbij grote risico's tot gevolg hebben. Denk aan financiële risico's, verhoogd risico van discussies/conflicten tijdens de uitvoering etc. Ga bij het zelf opstellen van bepaling na, welke zaken je daadwerkelijk geregeld wilt hebben en of deze wellicht elders al zijn geregeld. Zie ook RAWeetje 'Wie is verantwoordelijk voor de gevolgen van een tegenstrijdigheid in het bestek?'.
7.	Is al geregeld in de UAV	
8.	Is al geregeld in de Standaard RAW Bepalingen	
9.	In het bestek/de RAW-raamovereenkomst is het geven van een korting of het opnemen van negatieve bedragen in de inschrijvingsstaat door de opdrachtgever niet toegestaan.	Het verbieden van een korting leidt tot risico's doordat inschrijvers een korting op andere plaatsen gaat verwerken in hun inschrijving. Zie voor verdere toelichting RAWeetje 'Kan de inschrijver een korting opnemen in de inschrijvingsstaat?'. Het verbieden van 'negatieve' bedragen leidt tot strijdigheid met artikel 01.01.03 c.q. 01.01.06 van de Standaard.
10.	Er is een standaard percentage 'staartkosten' of 'aannemersvergoeding' voor meer werk of bestekswijzigingen voorgeschreven.	In beginsel is dit een afwijking van paragraaf 36 lid 4 van de UAV: daarin is vastgelegd dat prijzen en bedragen "...tussen de opdrachtgever en de aannemer worden overeengekomen". Een vooraf vastgesteld percentage (voor Algemene kosten, uitvoeringskosten en winst en risico) is eenzijdig opgelegd. Overigens zou een dergelijke afwijking alleen mogelijk zijn bij een goede motivering in de aanbestedingsstukken. Zie punt 3. van dit document. Verder is een verwijzing naar 'meer werk' in zijn algemeenheid zeer risicovol: volgens de UAV, par. 35 valt daaronder veel meer dan alleen bestekswijzigingen. En voor veel onderdelen van meer werk zijn aparte uitgewerkte afspraken geformuleerd in de UAV waarin een dergelijk percentage niet logisch is.

11.	De waarschuwingsplicht is al geregeld.	Zowel precontractueel (BW artikel 754) als contractueel (UAV par. 2 lid 5, 6 lid 14 en 29). Zie ook RAWeetje <i>'Is een inschrijver verplicht te waarschuwen voor fouten of omissies in het RAW-bestek?'</i>	
		Zie ook RAWeetje <i>Wie is verantwoordelijk voor de gevolgen van een tegenstrijdigheid in het bestek?'</i>	
		Zie ook onze RAW-blog over dit onderwerp "Aannemer verantwoordelijk voor fout bestekschrijver?"	
12.	Bezichtigen werkterrein kan geen verplichting zijn.	De aannemer is niet verplicht / kan niet verplicht worden het werkterrein, in het kader van zijn inschrijving, te bezichtigen. Wat ziet de inschrijver? Wat had de inschrijver moeten zien? De subjectiviteit hierin is juridisch niet dicht te timmeren. Relevante gegevens opnemen in het bestek. Het houden van een aanwijzing is mogelijk. Zie ook RAWeetje <i>'Is een inschrijver verplicht het werkterrein buiten te bezichtigen?'</i>	
13.	Voorschrijven van een leverancier of product in een bestek is niet toegestaan	Dit volgt uit Europese wetgeving. In het ARW 2016 wordt hier invulling aan gegeven door het voorschrijven van het technisch specificeren van producten (o.a. artikel 2.4). Ook kan een opdrachtgever specifieke producten ter beschikking stellen. Om gelijkwaardigheid te kunnen toetsen is het aan te bevelen om gelijkwaardigheidseisen op te nemen. Zie ook RAWeetje <i>'Mag ik in mijn bestek een leverancier of product voorschrijven?'</i>	
14.	Terminologie en/of teksten wijkt/wijken af van de standaard gebruikte terminologie en teksten uit de RAW-systematiek.	In de RAW-systematiek zijn hiervoor gestandaardiseerde teksten beschikbaar. Deze zijn niet gebruikt. In de catalogi (beschrijvingen en bepalingen) en in het Algemeen Besteksbestand (beschikbaar als een nieuw bestek wordt aangemaakt) zijn de juiste teksten beschikbaar. Zie ook de aanwijzingsteksten / toelichtingen voor het juiste gebruik van de teksten. Denk ook aan vastgestelde teksten, die (nog) niet zijn opgenomen in de Standaard en overige onderdelen van de systematiek! www.raw.nl/over-raw/raw-teksten onder "Op te nemen in de jaarversie".	

15.	Een uitvoeringswijze of te gebruiken materieel wordt voorgeschreven in het bestek.	Is dit een gewenste beperking van de uitvoeringsvrijheid van de aannemer? De wijze van uitvoeren, het voorschrijven van specifiek materieel etc. slechts in uitzonderingen voorschrijven in een RAW-bestek.
16.	Aanvangsdatum sturen via tijdstip van opdrachtverlening	Dit is geregeld via de UAV, paragraaf 7. Regelen van een datum waarop specifieke werkzaamheden mogen aanvangen in verband met de beschikbaarheid of toegankelijk van het terrein of andere belemmeringen zijn wel zinvol. Bij een fasering nagaan of een exacte fasering gewenst is of dat het om andere uitvoeringseisen gaat.
17.	Het benoemen dat kosten 'in de aannemingssom' of 'in de prijs per eenheid' moeten zijn opgenomen zijn overbodig.	Het contract dient duidelijk en eenduidig te omschrijven welke verplichtingen de aannemer heeft en/of welke eisen worden gesteld aan de aannemer en het werk. De aannemer krijgt vervolgens (bij het voldoen aan zijn contractuele verplichtingen) de aannemingssom hiervoor betaald. Dat de aannemer voor het voldoen aan hetgeen in het contract staat niet meer betaald kan krijgen dan de aannemingssom is contractueel vanzelfsprekend. Waar de te maken kosten (dienen te) zijn opgenomen is grotendeels in de RAW-systematiek geregeld.
18.	Het vermoeden bestaat, dat bij het schrijven van het bestek de aanwijzingsteksten uit stonden.	Dit kan de reden zijn, dat bij een aantal besteksposten en artikelen gegevens ontbreken. Hierdoor zijn deze werkzaamheden slecht of niet calculeerbaar c.q. onduidelijk.
19.	Er zijn (onderhouds-) werkzaamheden gevraagd die niet in resultaatsverplichtingen in deel 2.2 zijn beschreven.	Werkzaamheden vereisen in een RAW-bestek resultaatsverplichtingen in deel 2.2 van het bestek. Noot: Onder verplichtingen van de aannemer tijdens de onderhoudstermijn volgens par. 11 van de UAV vallen geen "onderhoudswerkzaamheden". Zie ook onze RAW-blog over dit onderwerp "Onderhoud en onderhoudstermijn binnen RAW toegelicht".
20.	Datum en/of versienummer van tekeningen ontbreken.	Zo mogelijk de datum van de tekeningen overeen laten komen met de datum van de beschrijving. Let hierbij op de consequenties voor de rangorde bij eventuele tegenstrijdigheden (dit o.a. in het kader van par. 2 lid 4 van de UAV)
21.	Er ontbreekt een grondbalans in het bestek	Zie Handleiding RAW. Bij grondwerk in een RAW-bestek dient een grondbalans te worden opgenomen in het bestek.
22.	Er ontbreken tekeningen en/of eventuele overige gegevens te aanzien van de ligging van kabels en leidingen in het bestek.	Volgens artikel 01.09.02 van de Standaard dienen deze bij het bestek te worden gevoegd. Zie ook RAWeetje 'Hoe voorkomen we schade aan kabels en leidingen?'

23.	Uitsluiten van de Risicoregeling GWW is in dit contract niet redelijk.	Uiteraard kan dit per project worden bekeken, maar bij een contractduur van meer dan een jaar (als vuistregel) is uitsluiten van de Risicoregeling GWW niet redelijk. Eventuele prijsstijgingen die over een jaar (of later) plaatsvinden, zijn niet in te schatten. Het risico hiervoor zal redelijkerwijs bij de opdrachtgever moeten liggen. Zie ook de RAW-catalogus bepalingen, en 01.04 van de Standaard en het RAWeetje ' <i>Is de risicoregeling altijd van toepassing?</i> '
24.	De Risicoregeling GWW is toegepast. Er ontbreken vereiste gegevens in deel 3 en/of er ontbreken besteksposten voor leveringen.	Er zijn standaard teksten voor deel 3 beschikbaar in de RAW-catalogus bepalingen onder paragraaf 01.04. Standaard leveringsposten voor bouwstoffen zijn opgenomen in de RAW-catalogus resultaatsbeschrijvingen in hoofdstuk 10 (hoofdcod 10.04.01). Sommige andere resultaatsbeschrijvingen voor leveringen uit de catalogus kunnen ook worden gebruikt. Let daarbij op de aanwijzigingsteksten van die resultaatsbeschrijvingen.
25.	Vrijgekomen materialen: de term ' niet van waarde ' wordt gebruikt	Teksten waarbij vrijgekomen materialen ' niet van waarde ' worden verklaard zijn sinds het verschijnen van de UAV achterhaald. Volgens de UAV, paragraaf 21 betreft het materialen waarvan het eigendom wordt overgedragen. In de RAW-systematiek wordt de tekst 'De aannemer wordt eigenaar van de vrijgekomen materialen' gebruikt. Zie ook RAWeetjes onder 'Materialen' en het RAW Cursusbestek
26.	Vrijgekomen materialen, afvalstoffen: er wordt afgeweken van de RAW-systematiek.	Het in eigendom overdragen van afvalstoffen is niet toegestaan. De Standaard heeft hiervoor in artikel 01.17.06 lid 04 een regeling die dit contractueel voorkomt.
27.	Vrijgekomen materialen, acceptatiekosten: Bij de omgang met vrijgekomen materialen zijn afwijkende teksten gebruikt en/of er wordt afgeweken van de RAW-systematiek.	Kosten voor acceptatie en vervoer van vrijgekomen materialen zijn volgens artikel 0.17.06 lid 03 alleen voor de aannemer als in het bestek de hoedanigheid en de hoeveelheid zijn gegeven. In alle andere gevallen draagt de opdrachtgever deze kosten. Noot: deze kosten kunnen zo nodig worden verrekend via een stelpost. Zie ook RAWeetjes onder 'Materialen', het RAW Cursusbestek en paragraaf 01.17 van de Standaard.
28.	Vrijgekomen materialen, afvoeren naar een inrichting: er zijn afwijkende teksten gebruikt en/of er wordt afgeweken van de RAW-systematiek.	Bij het afvoeren van vrijgekomen materialen naar een inrichting wordt in de RAW-systematiek bij de resultaatsbeschrijvingen de tekst 'Vrijgekomen materialen vervoeren naar een inrichting' gebruikt. In artikel 01.17.01 van de Standaard zijn begripsbepalingen opgenomen voor "vrijgekomen materialen", "inrichting" en "acceptatiekosten". Noot: Het 'afvoeren naar een inrichting' van vrijgekomen materialen en het in eigendom overdragen van deze materialen aan de aannemer gaat niet samen. Zie ook RAWeetjes onder 'Materialen', het RAW Cursusbestek en paragraaf 01.17 van de Standaard.
29.	Vrijgekomen materialen: Hoeveelheid, kwaliteit, hoedanigheid, en/of herbruikbaarheid van de vrijkomende materialen ontbreken.	Zie ook RAWeetjes onder 'Materialen', het RAW Cursusbestek en paragraaf 01.17 van de Standaard.
30.	De standaard teksten voor inzet van social return zijn niet toegepast.	In de RAW-catalogus bepalingen zijn in paragraaf 01.26 standaard teksten voor social return beschikbaar die kunnen worden opgenomen in deel 3 van een bestek en kunnen worden aangevuld of aangepast op basis van eigen beleid.
31.		

Deel 2.2 Nadere beschrijving

code	Aanwijzing / opmerking	Toelichting
40.	Er zijn bepalingen opgenomen buiten deel 3 van het bestek	Bepalingen dienen volgens de RAW-systematiek te worden opgenomen in deel 3.
41.	Er zijn resultaatsverplichtingen opgenomen in een tussenhoofd in deel 2.2	Resultaatsverplichtingen dienen te worden opgenomen in een bestekspost met een 6-cijferig bestekspostnummer. In een tussenhoofd kunnen algemene gegevens worden opgenomen: situering, samenhang besteksposten e.d.
42.	Er zijn verplichtingen in het bestek opgenomen die (mogelijk) niet of onvoldoende calculeerbaar zijn.	Teksten als "waar nodig", "eventueel", "ter goedkeuring van de directie", "nader aan te geven door de directie" zijn niet calculeerbaar.
43.	Er zijn verplichtingen in het bestek opgenomen die (mogelijk) niet of onvoldoende calculeerbaar zijn.	Er ontbreken gegevens, gegevens volgen in de uitvoeringsfase en/of gegevens zijn aangeduid met termen als "variabel", "divers" e.d. Mogelijk is ook sprake van onvoldoende gebruik van bestaande resultaatsbeschrijvingen en/of beschikbare defcodes. Resultaatsverplichtingen, die volgen uit in de uitvoeringsfase te genereren gegevens (onderzoeken, berekeningen, plannen) kunnen in de inschrijvingsfase niet worden gecalculeerd. Men weet op dat moment tenslotte niet wat er precies moet worden gedaan. Voor dergelijke werkzaamheden kan een stelpost worden opgenomen. Voor onderzoeken, berekeningen, plannen e.d. kan wel een resultaatsbeschrijving worden opgenomen in het bestek. Advies is om zoveel mogelijk zeken in de ontwerp-/besteksfase uit te zoeken om de opdracht scherper te kunnen afkaderen.
44.	Bestekspost is niet voldoende kostenhomogeen .	Dit brengt risico's met zich mee voor de uitvoeringsfase en dit is in strijd met één van de uitgangspunten van de RAW-systematiek. Noot: kostenhomogeniteit houdt binnen de RAW-systematiek in, dat de prijs per eenheid (nagenoeg en zoveel als mogelijk) gelijk is voor de gehele, bij de bestekspost behorende hoeveelheid. Nagaan of hiervoor een aparte resultaatsbeschrijving in de RAW-catalogus beschikbaar is.
45.	De nummering van hoofdcodes van besteksposten is niet conform de RAW-systematiek.	De basis van de nummering dient ingericht te worden overeenkomstig de hoofdstuknummering van de Standaard. <i>Zie ook RAWeetje 'Is de volledige Standaard altijd van toepassing op een resultaatsverplichting?'</i>

		Zie ook RAWeetje 'Wat zijn de uitgangspunten de RAW-systematiek?'	
46.	Een bundeling is onvolledig of onjuist gebruikt.	Zie de Handleiding RAW voor een juiste toepassing van een bundeling in een RAW-bestek. Noot: Bundeling is vaak niet noodzakelijk en brengt risico's met zich mee die vaak niet opwegen tegen de voordelen in de uitvoering. Zie handleiding 00.4	
47.	Er is gebruik gemaakt van een vrije hoofdcode , terwijl een standaard resultaatsbeschrijving beschikbaar is.	Vrije hoofdcodes (xx.xx.99) kunnen volgens de systematiek alleen gebruikt worden, als er in de RAW-catalogus geen bruikbare beschrijvingen beschikbaar zijn.	
48.	Er is een vrije deficode (9) gebruikt.	Vrije teksten kunnen worden gebruikt als beschikbare deficodes onvoldoende of onjuiste informatie geven. Gebruik van vrije deficodes brengt vaak onduidelijkheid en risico's met zich mee. Kijk ook naar de aanwijzingsteksten bij de deficodes in de bestekschrijfprogrammatuur.	
49.	Beschikbare deficodes zijn niet gebruikt.	De systematiek vereist in beginsel het gebruik van de beschikbare deficodes.	
50.	Kenmerk (N, V, A) aanpassen	Zie ook RAWeetje 'Geven afwijkende bestekshoeveelheden recht op verrekening? (deel 1)'	
51.	Hoeveelheidsbepaling klopt niet	Hoeveelheidsbepaling toetsen op praktische haalbaarheid. Hoeveelheidsbepaling ontgraven, vervoeren en verwerken op elkaar afstemmen. Niet werken met omrekenfactoren vast-los. Zie ook RAWeetje 'Voor welke methode van hoeveelheidsbepaling kies ik bij grondwerk?' en het RAW Cursusbestek	
52.	Er ontbreken resultaatsbeschrijvingen in het kader van het voorkomen van graafschade aan kabels en leidingen (zie ook publicatie 'Graafschade voorkomen aan kabels en leidingen')	Het opnemen van een resultaatsverplichting "graven proefsleuven" en/of "Opsporen kabels en leidingen..." in deel 2.2 is naar aanleiding van de publicatie bij mechanische graafwerkzaamheden verplicht. Zie ook artikelen in de Standaard onder par. 01.09 en het RAWeetje 'Hoe voorkomen we schade aan kabels en leidingen?'	

53.	Gebruik van de term 'toepassen...' niet juist.	Sommige hoofdstukken in de RAW-systematiek geven een definitie voor 'toepassen...'. Bijvoorbeeld voor verkeersmaatregelen (62.11.04), bekisting (42.11.01), kleinschalige baggerwerken (18.11.05) en in hoofdstuk 10 "Werk algemene aard" (10.01.04). Als de gevraagde werkzaamheden korter duren dan de duur van een betalingstermijn (standaard vier weken) kan gebruik gemaakt worden van zowel 'toepassen' als ook de combinatie van resultaatsbeschrijvingen voor 'aanbrengen', 'in stand houden' en 'verwijderen'. Als de gevraagde werkzaamheden langer duren dan de duur van een betalingstermijn zal gebruik gemaakt moeten worden van afzonderlijke resultaatsverplichtingen voor het aanbrengen, in stand houden en verwijderen van maatregelen. Verwezen wordt naar artikel 01.01.11 lid 01 van de Standaard).
54.	Het 'toepassen van rijplaten' of 'toepassen houten schotten' is niet eenduidig beschreven.	Gebruik de beschrijvingen uit hoofdstuk 10 (Rijplaten en loopschotten, hoofdcodes 10.13.01 en verder) van de Catalogus beschrijvingen. Gebruik bij voorkeur de algemenere beschrijvingen van "Tijdelijke voorzieningen" (hoofdcodes 10.14.01 en verder uit hoofdstuk 10 van de catalogus) als het ook mogelijk is om andere voorzieningen dan rijplaten of loopschotten te gebruiken in een project.
55.	Verkeersmaatregelen verder uitwerken	In beginsel ligt de verantwoordelijkheid van de verkeersmaatregelen (doorstroming en veiligheid weggebruikers) bij de wegbeheerder/opdrachtgever (conform de WVV en het RVV) en dient de opdrachtgever volgens de RAW-systematiek alle verkeersmaatregelen uit te werken en voor te schrijven in het bestek. Zie hiervoor de publicatiereeks 'Werk in uitvoering' zoals voorgeschreven in hoofdstuk 62 van de Standaard. Met name het onderdeel "Beleid en proces veilig werken aan wegen", "3 Verantwoordelijkheden van betrokken partijen". Indien dit niet mogelijk is, kunnen posten voor het uitwerken van verkeersmaatregelen worden gebruikt (hoofdcodes 62.30.01 t/m 62.30.03) of kunnen deze werkzaamheden via een stelpost worden opgenomen in het bestek. Een speciale tekst hiervoor is opgenomen in de beschrijving van een stelpost (hoofdcodes 10.03.01, deficode 5) Let in dit kader ook op: - paragraaf 01.12 van de Standaard - paragraaf 30 van de UAV. Specifiek lid 4 van deze paragraaf. Hierbij zijn verkeersmaatregelen volgens de publicatiereeks 'Werk in uitvoering' per definitie 'tijdelijke werken van betekenis of maatregelen van ingrijpende aard'. - Overige bepalingen in de UAV over dergelijke voorzieningen, de risicoverdeling en verantwoordelijkheden van partijen (zie onder andere par. 5 en 6, 44, 45 en 46).
56.	Er zijn resultaatsbeschrijvingen voor het ter beschikking stellen van werknemers en/of materieel gebruikt.	Met het verschijnen van de Standaard 2020 zijn resultaatsbeschrijvingen en bepalingen voor het 'ter beschikking stellen' niet meer beschikbaar. Gebruik in plaats daarvan de beschrijvingen voor het 'inzetten' van werknemers en materieel (hoofdcodes 10.05.01 en verder) Zie ook de handleiding van hoofdstuk 10, en de bepalingen in paragraaf 10.01, 10.02 en 10.07 van de Standaard.

Deel 3 Bepalingen

code	Aanwijzing / opmerking	Toelichting
70.	Sluit niet aan bij de Standaard RAW Bepalingen	Aansluiting vinden door middel van beschrijving "in afwijking van / in aanvulling op artikellid...van de Standaard..."
71.	De nummering van artikelen is niet conform de RAW-systematiek.	De basis van de nummering dient ingericht te worden overeenkomstig de hoofdstuknummering van de Standaard. De nummering van paragrafen en artikelen van de bepalingen en deel 3 kennen een indeling volgens de beginselen van de RAW-systematiek, terug te vinden in de Handleiding RAW. Zie ook RAWeetje '<i>Is de volledige Standaard altijd van toepassing op een resultaatsverplichting?</i>' Zie ook RAWeetje '<i>Wat zijn de uitgangspunten de RAW-systematiek?</i>'
72.	Een resultaatsbeschrijving in deel 2.2 ontbreekt.	Een resultaatsbeschrijving ontbreekt c.q. is noodzakelijk in het kader van de RAW-systematiek. De tekst moet worden vervangen door of moet worden aangevuld met een resultaatsbeschrijving in deel 2.2.
73.	NEN-norm is al van kracht	Overbodig. Normenoverzicht GWW is van kracht verklaard in de Standaard (artikel 01.01.01) Het Normenoverzicht GWW is beschikbaar via website van CROW. Zie ook RAWeetje '<i>Wanneer moeten normen in de RAW-systematiek met name genoemd worden?</i>'
74.	Toevoegen bepalingen in deel 3 naar aanleiding van publicatie ' Verantwoord aanbrengen elementenverharding '.	In de Standaard is e.e.a. geregeld in artikel 83.13.02 en artikel 83.23.02. De nodige bepalingen moeten worden toegevoegd in deel 3. Zie de RAW-catalogus bepalingen. De opdrachtgever is verplicht een straatwerkplan in zijn bestek op te nemen conform de eisen zoals verwoord in de publicatie. Hierin worden de restrisico's benoemd (plekken waar mechanisch straten niet mogelijk is). De aannemer moet op zijn beurt een straatwerkplan "uitvoering" maken. Zie ook onze RAW-blog over dit onderwerp: "Hoe ga ik om met het mechanisch aanbrengen van straatwerk in een RAW-bestek?"

75.	Overweeg toevoegen van teksten rondom duurzaam inkopen	Rondom duurzaam inkopen zijn bepalingen opgesteld door CROW die gebruikt kunnen worden bij het opstellen van RAW-bestekken. De bepalingen zijn afgestemd op de eisen zoals deze zijn geformuleerd in de MVI-criteriatool die wordt gepubliceerd op de website van PIANOo, Expertisecentrum Aanbesteden. Het betreft teksten voor diverse RAW-werkcategorieën, waaronder voor vrijgekomen materialen, VRI's, openbare verlichting, groenvoorzieningen, reiniging, houtproducten etc. Kijk op onze website voor de meest actuele versie: www.raw.nl/thema/gebruik-van-raw/documenten onder "RAW-catalogus Bepalingen – Duurzaam inkopen"	
76.	Het regelen van de bereikbaarheid van hulpdiensten vergt over het algemeen geen bepalingen in een RAW-bestek.	In beginsel dient de aannemer te voldoen aan wet- en regelgeving (zie UAV, par. 6 lid 11), waaronder ook de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) valt. Zie ook onze RAW-blog over dit onderwerp: "Moet de bereikbaarheid voor hulpdiensten expliciet in het RAW-bestek zijn geregeld?"	

RAW BEELDKWALITEIT

code	Aanwijzing / opmerking	Toelichting
100.	Er is verouderde of afwijkende regelgeving in het kader van beeldkwaliteit opgenomen in het bestek.	De regelgeving in het kader van beeldkwaliteit is opgenomen in paragraaf 01.24 van de Standaard. De regelgeving in het bestek dient in lijn te zijn met de systematiek van beeldkwaliteit zoals opgenomen in de RAW-systematiek en de meest recente versie van de 'Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte' (KOR). Bij gebruik van de Standaard 2025: De beeldmeetlatten uit de KOR 2023 zijn van toepassing overeenkomstig artikel 01.24.01 lid 01h.
101.	Verlang een (voorlopig) plan van aanpak van de aannemer	Bij het gebruik van beeldkwaliteit in RAW wordt veel verantwoordelijkheid initiatief voor inventarisatie en onderhoud neergelegd bij de aannemer. Om hier goed te kunnen sturen in de uitvoeringsfase, kan een plan van aanpak ondersteunen.
102.	Er ontbreekt noodzakelijke informatie in het kader van beeldkwaliteit in het bestek	Overeenkomstig artikel 01.24.02 lid 01 van de Standaard en volgens de RAW-systematiek verplicht (en voor een goede calculatie noodzakelijk) om beschikbare informatie in het bestek te vermelden. Denk hierbij aan specifieke knelpunten, locaties die extra aandacht vergen, informatie over evenementen, omgevingsaspecten, ervaringscijfers e.d.
103.	Een overzicht van meetlocaties ontbreekt in het bestek	Zie artikel 01.24.04 lid 01 van de Standaard. Een overzicht met meetlocaties dient in het bestek te worden opgenomen. Deze worden gebruikt voor opnemings volgens artikel 01.24.08 van de Standaard.
104.	Overweeg of meetinstructies moeten worden opgenomen in het bestek	Meetinstructies uit de 'Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte' (KOR) zijn niet automatisch van toepassing in een RAW-bestek. Mocht je toch gebruik willen maken van deze meetinstructies, zal daarnaar moeten worden verwezen in deel 3 van het bestek.
105.	Er ontbreekt (mogelijk) een bestekspost volgens een beschikbare beeldmeetlat uit de KOR catalogus.	1) Het niet opnemen van werkzaamheden waarvoor in de KOR een beeldmeetlat aanwezig is, zorgt er over het algemeen voor dat een aannemer deze werkzaamheden niet hoeft uit te voeren. Het opnemen van dergelijke verplichtingen via andere beeldmeetlatten wijkt af van de beeldkwaliteitssystematiek. Sommige werkzaamheden met bijbehorende beeldmeetlat vergen aanvullende resultaatsbeschrijvingen met werkzaamheden in een RAW-bestek. Bijvoorbeeld: Het 'beheersen onkruid-elementenverharding' vergt een resultaatsverplichting 'veegvuilbeheersing' (of informatie over veegvuilbeheersing).
106.	Er zijn besteksposten opgesteld waarvoor standaard beschrijvingen beschikbaar zijn in de RAW-catalogus beschrijvingen.	De standaard resultaatsbeschrijvingen, die tevens verwijzen naar de beschikbare beeldmeetlatten van de 'Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte' (KOR), dienen volgens de RAW-systematiek te worden gebruikt. Zie de RAW-catalogus beschrijvingen onder het juiste hoofdstuk, de juiste subwerkcategorie, onderdeel 'beheer en onderhoud (beeldkwaliteit)' of 'beheer xxx (beeldkwaliteit)'.

107.	Er zijn bundelingen van besteksposten toegepast	In het kader van beeldkwaliteit (bij besteksposten met de eenheid week) wordt het gebruik van bundelingen sterk afgeraden en past niet binnen het juiste gebruik van de RAW-systematiek. Met name bij de opnemings (artikel 01.24.08 lid 06) en bij het opleggen van eventuele kortingen (artikel 01.24.09 lid 05) leidt het gebruik van bundelingen tot onredelijke en ongewenste situaties. Zie voor verdere toelichting het antwoord op deze veel gestelde vraag "Zijn bundelingen van beeldposten mogelijk?" op onze website.	
108.	Werkzaamheden zijn (in afwijking van het advies uit de 'Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte' (KOR)) opgenomen in een bestekspost met als eenheid 'week'.	Werkzaamheden kunnen beter op frequentie (beeldkwaliteit) worden opgenomen in het bestek. Bij verrekenen op beeld met gebruik van de eenheid week ontstaat een onaanvaardbaar risico voor de aannemer (niet calculeerbaar en onduidelijkheid over de in de uitvoering te maken kosten). Er zijn resultaatsbeschrijvingen op frequentie beschikbaar in de RAW-catalogus. Hierin is de betreffende KOR-schaalbalk vermeld. Een aanvullende inspectiepost is hierbij noodzakelijk (hoofdcodes 10.02.01 en 10.02.02)	
109.	Het kwaliteitsniveau bij aanvang van het werk moet voldoen aan het vereiste kwaliteitsniveau in het bestek waarop onderhouden moet worden.	Het kwaliteitsniveau bij aanvang van het werk moet voldoen aan het vereiste kwaliteitsniveau waarop onderhouden moet worden of er dienen resultaatsverplichtingen in het bestek te worden opgenomen voor het op het juiste niveau brengen van het te onderhouden areaal. Een regeling voor het na aanvang van het werk op het juiste kwaliteitsniveau brengen van het te onderhouden areaal is opgenomen in de Standaard, artikel 01.24.05.	
110.	Bouwstoffen worden standaard ter beschikking gesteld door de opdrachtgever.	Zie artikel 01.24.06 van de Standaard. Zo nodig kan een bestekspost worden opgenomen voor levering van bepaalde bouwstoffen.	
111.	Eisen , behorende bij een kwaliteitsniveau zijn vermeld in de Standaard.	Deze zijn gelijk aan eisen in de beeldmeetlatten van de 'Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte' (KOR) en zijn opgenomen onder de paragraaf 'beheer en onderhoud' in de betreffende hoofdstukken van de Standaard.	
112.	Er is afgeweken van de kortingsregeling van de beeldkwaliteitssystematiek.	Afwijking van bestaande kortingsregelingen zijn meestal niet proportioneel en in afwijking van de gemaakte afspraken in de markt. Zie artikel 01.24.07 lid 05 en 01.24.09 van de Standaard. Zie ook RAWeetje 'Hoe controleert de opdrachtgever de kwaliteit van werkzaamheden op beeldkwaliteit?'	

RAW RAAMOVEREENKOMSTEN

code	Aanwijzing / opmerking	Toelichting
200.	De looptijd van een raamovereenkomst mag in beginsel maximaal 4 jaar bedragen.	Volgens de aanbestedingswet mag een raamovereenkomst voor maximaal 4 jaar worden aangegaan. Zie het ARW 2016 hoofdstuk 9
201.	Besteksposten voor eenmalige werkzaamheden ontbreken voor het subtotaal	Bij raamovereenkomsten is het van belang besteksposten voor maatgevende en kostenbepalende eenmalige werkzaamheden op te nemen in deel 2.2. Denk aan aan- en afvoer materieel, verkeersplannen etc. Zie voor een aantal standaard resultaatsbeschrijvingen de RAW-catalogus beschrijvingen, hoofdcodes 10.01.01 en verder (b.v. voor opstellen deelopdracht door aannemer, melden mechanische grondbewerking (KLIC), aanvoeren/verplaatsen/afvoeren materieel etc.).
202.	Werkzaamheden met een groot verschil in kosten vallen binnen eenzelfde bestekspost.	Het opsplitsen in meerdere besteksposten (een zogenaamde staffeling) is noodzakelijk om besteksposten te verkrijgen die "nagenoeg en zoveel als mogelijk" kostenhomogeen zijn. Zonder deze staffeling ontstaat een groot verschil in kosten bij het opdragen van bijvoorbeeld heel grote hoeveelheden of juist hele kleine hoeveelheden. Dit zorgt ervoor dat geen eenduidige prijs is op te geven en mogelijk niet voldaan kan worden aan de inschrijvingseis in artikel 01.01.06 van de Standaard. Voldoende kostenhomogeniteit kan over het algemeen verkregen worden door de standaard defcodes van de gebruikte resultaatsbeschrijvingen te gebruiken.
203.	Er ontbreekt omgevingsspecifieke informatie .	Er ontbreekt omgevingsspecifieke informatie. Informatie over omgevingsfactoren is relevant en kostenbepalend. Verschillen in bereikbaarheid en toegankelijkheid bijvoorbeeld, aanwezigheid van bebouwing en bomen, al dan niet benodigde verkeersmaatregelen, wegtype, verkeersintensiteit, type openbare ruimte etc. zijn voorbeelden.
204.	Er ontbreekt informatie die nodig is voor een eenduidige beschrijving van deze bestekspost.	Er is onduidelijkheid over werkzaamheden die met deze bestekspost opgedragen zullen worden. Een verdere definiëring voor het gebruik van de bestekspost is noodzakelijk (o.a. voor het kunnen calculeren van de werkzaamheden): b.v. waarvoor de bestekspost wel/niet gebruikt gaat worden, grenzen waarbinnen bestekspost gebruikt gaat worden: oppervlakken, lengtes, periodes, werktijden etc. Voorbeeld: "reparatiewerkzaamheden aan verhardingen met een aaneengesloten oppervlak tot 10 m ² "
205.	Hoeveelheden maken geen deel uit van een RAW-raamovereenkomst.	Zie hiervoor artikel 01.21.01 lid 01b van de Standaard. Regelingen rondom afwijkingen etc. zijn opgenomen in de Standaard (b.v. artikel 01.02.04, 01.03.05, 01.21.06, 01.21.08)

206.	Er is een zekerheidsstelling over de raamovereenkomst verlangd.	Een opdrachtgever verlangt geen zekerheidsstelling over de raamovereenkomst (zie artikel 01.21.03 lid 01 van de Standaard). Standaard wordt er ook in de deelopdrachten geen zekerheidsstelling verlangd (zie artikel 01.21.05 lid 04 van de Standaard). Een zekerheidsstelling kan in een deelopdracht worden gevraagd. Aangegeven moet worden wat de omvang van de zekerheidsstelling is zodat de kosten opgenomen kunnen worden bij de inschrijving.
207.	Het beschikbaar houden van materieel en personeel en/of een bestekspost voor het gereedmaken van materieel ontbreekt of een omzetgarantie ontbreekt in het bestek.	Zie de Gids Proportionaliteit, voorschrift 3.3A, en de RAW-catalogus beschrijvingen, hoofdcodes 10.01.31 en de RAW-catalogus bepalingen artikel 01.21.09.
208.	Informatie over mogelijke omzet op de raamovereenkomst is niet juist omschreven	Zie de RAW-catalogus bepalingen, artikel 01.21.09
209.	Er is een stelpost opgenomen in de raamovereenkomst	Een stelpost kan niet in een raamovereenkomst worden opgenomen. In de deelopdracht kan dit wel. In die gevallen wel in de raamovereenkomst aangeven dat voor bepaalde kosten stelposten opgenomen gaan worden (b.v. acceptatiekosten vrijkomende materialen).
210.	Omgang met afwijking op verrekenbare hoeveelheden wijkt af van de standaard regeling van de RAW-systematiek.	In artikel 01.03.03 van de Standaard zijn hiervoor regelingen opgenomen. -
211.	De regeling rondom werkzaamheden die na het sluiten van de raamovereenkomst (moeten) worden toegevoegd wijkt af van de standaard regeling van de RAW-systematiek.	Zie artikel 01.21.06 van de Standaard ('Bijkomende werkzaamheden')
212.	Responstijden bij het op afroep opdragen van werkzaamheden ontbreken.	Bij werkzaamheden die op afroep opgedragen gaan worden, dient in het bestek een responstijd te worden opgegeven. Zie de Standaard, artikel 01.21.01 en de RAW-catalogus bepalingen, artikel 01.21.05
213.	Regelingen in het kader van indexering wijken af van de standaard regeling in de RAW-systematiek.	Zie de RAW-catalogus bepalingen, artikel 01.21.10 Het betreft een contract met een lange looptijd. Het opnemen van een indexeringsregeling wordt gezien als disproportioneel. De risicoregeling GWW (01.04) uit de Standaard is uitgesloten voor Raamovereenkomsten Zie artikel 01.21.05 lid 05.
214.	Bijdragen bij voorkeur niet opnemen in de RAW-raamovereenkomst	Het opnemen van de bijdragen (RAW en/of FFL) in de RAW-raamovereenkomst zorgt voor extra administratieve handelingen voor zowel aannemer als opdrachtgever. Beter is het als de opdrachtgever jaarlijks de omvang van de deelopdrachten bij CROW opgeeft en de bijdrage via een factuur aan CROW betaalt.